AUI, secţiunea III e, Lingvistică, tomul LIV, 2008

O descriere gramaticală structurală integrală a comunicărilor verbale

de
PETRU ZUGUN

L'auteur considère qu'il réalise – après des dizaines de volumes et d'études sur la théorie du texte – la première description grammaticale structurale intégrale d'un texte. Le texte décrit est la poésie très connue *La steaua…* de Mihai Eminescu, un texte bref, qui permet d'éviter les répétitions dans l'exemplification, étant constitué de deux contextes morphosyntaxique-lexicaux, quatre phrases, quatorze propositions, cinquante-deux parties de propositions et quatre-vingts mots, lexèmes et morphèmes grammaticaux libres. Les paramètres de la description sont: le contexte morphosyntaxique-lexical, les relations syntaxiques, les catégories grammaticales, la manifestation et la conversion textuelle des fonctions syntaxiques ; la sélection des occurrences y est aussi analysée. La description argumente de manière originale l'idée fondamentale du texte – le comportement harmonieux du cosmos et de l'humain.

I. Premise

Caracterul fragmentarist al descrierilor gramaticale tradiţionale, manifestat, cel mai adesea, prin scoaterea din texte – comunicări complete, structural şi semnificativ – de fraze şi de părţi de fraze, alese după criteriul tematic şi al dificultăţii analizei gramaticale (cu aceste operaţiuni încheindu-se probarea gradului de pregătire profesională) – este evident pentru oricine se preocupă de studiul şi de didactica gramaticii, iar acest caracter impune două concluzii negative:

a) inexistenţa unor procedee specifice de descriere transfrastică (pentru *context* şi pentru *text*), care să elimine posibilitatea unei analize morfosintactice mecanice şi fade, extinse de la propoziţie la frază;

b) prematură satisfacţie integrală (circumstanţiată şi relativizată, din fericire, de timp şi medii), provocată de limitarea la noţiuni, la termeni, la definiţii şi la clasificări şi la încadrarea corectă de exemple noi în categorii tradiţionale, sau noi, fără perspectiva scopului general al acestor operaţii. Scopul principal nu poate fi altul decît înţelegerea *integrală* a mesajului prin identificarea unităţilor semnificative şi a tuturor relaţiilor reale între ele, în întreg ansamblul mesajului, dar tocmai acest scop este ocultat prin ignorarea ansamblului, atenţia oprindu-se la părţile lui, privite, fiecare, izolat, ca mesaje suficiente sieşi. Este util, dar este şi insuficient să se procedeze astfel, iar aceste două cauze explică, pe de o parte, inexistenţa unei propuneri de tehnică a analizei gramaticale *integrale* a unui *text* şi, pe de altă parte (să ne fie înţeleasă şi iertată observaţia personală), chiar narcisismul indus unor protagonişti ai modului de comportament profesional tradiţional, aşa cum îl percepem noi. Putem depăşi acest fragmentarism pornind de la mesajul integral, deci de la text (nu de la părţi ale lui), identificîndu-l după criterii tradiţionale şi descriindu-l şi după noţiunile cunoscute, dar şi după unele noi, precum „contextul sintactico-lexical" ş.a. şi după totalitatea relaţionărilor, directe sau indirecte (secundare) – aspect nou şi acesta – între unităţile morfosintactice, operaţii care au scopul de a face explicit, treptat, întregul mesaj, pe latura lui

BDD-A2514 © 2008 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 17:13:47 UTC)

gramatical-lexicală. O astfel de descriere trebuie deci să ia în seamă atît toate unităţile sintactice ocurente şi relaţionările şi topica lor, cît şi toate categoriile gramaticale, acest fapt însemnînd că gramaticile constituie numai baza descrierii, nu şi descrierea ca atare, numai faze preliminare, pregătitoare, nu şi scopul final, acesta fiind relevarea funcţiilor semantice ale componentei gramaticale a textului. Apelul la interferenţa între lexical şi gramatical, precum şi la statistică – deosebit de relevante pentru observaţii de ordin general şi pentru concluzii –, va fi vizat, de asemenea. Va fi considerată semnificativă şi absenţa celorlalte tipuri de unităţi lingvistice, textul fiind mult mai generos decît propoziţia şi fraza în ocurenţa unităţilor sintactice variate.

II. Tehnica de lucru, prin exemplificare iniţială

Am ales în acest scop textul poeziei *La steaua…* de M. Eminescu, un text care are atît calitatea de a fi scurt (fapt care permite evitarea repetiţiilor), cît şi însuşirea de a fi binecunoscut; el facilitează deci raportarea constantă la ansamblu a fiecărei informaţii parţiale. Este totuşi necesară transcrierea lui (în varianta originară, prozodică):

„*La steaua...*
La steaua care-a răsărit
E-o cale-atît de lungă,
Că mii de ani i-au trebuit
Luminii să ne-ajungă.

Poate de mult s-a stins în drum
În depărtări albastre,
Iar raza ei abia acum
Luci vederii noastre.

Icoana stelei ce-a murit
Încet pe cer se suie:
Era pe cînd nu s-a zărit,
Azi o vedem şi nu e.

Tot astfel cînd al nostru dor
Pieri în noapte-adîncă
Lumina stinsului amor
Ne urmăreşte încă."

Notă. Toate ediţiile redau acelaşi text, fără diferenţe între ele.

Criteriile după care îl descriem sînt:

A. Identificarea frazelor şi a părţilor de propoziţie, precum şi a propoziţiilor, a grupărilor lor în contexte sintactico-lexicale şi a acestora în text (omitem, din economie de spaţiu, repetiţiile şi analiza morfologică integrală, accesibile oricui); propoziţiile vor fi numerotate de la 1 în continuare (cu precizarea frazelor şi contextelor din care fac parte), ca şi cum tot textul ar consta dintr-o singură frază, aceasta fiind tehnica esenţială propusă de noi, ea permiţînd relaţionarea sistematică, completă şi clară în gradul cel mai înalt, a fiecărei propoziţii cu celelalte propoziţii, pe rînd (vezi D *infra*);

BDD-A2514 © 2008 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 17:13:47 UTC)

B. Relaţionările integrale ale unităţilor sintactice precizate, atît din perspectiva tradiţională, cît şi din perspective noi, oferite de noţiunile de „relaţionare indirectă (secundară)" şi de „unitate" a comunicărilor realizată prin ipostazierea şi convertirea funcţiilor sintactice (1);
C. Rolul relaţionărilor în înţelegerea mesajului global;
D. Frecvenţa – considerată semnificativă – a anumitor propoziţii, a părţilor de propoziţie şi a categoriilor gramaticale, precum şi absenţa altora.

III. Descrierea

Propoziţiile celor patru fraze şi contextele sînt următoarele:

Primul context

I 1 *La steaua e-o cale-atît de lungă,*
2 *care-a răsărit*
3 *că mii de ani i-au trebuit luminii*
4 *să ne-ajungă,*

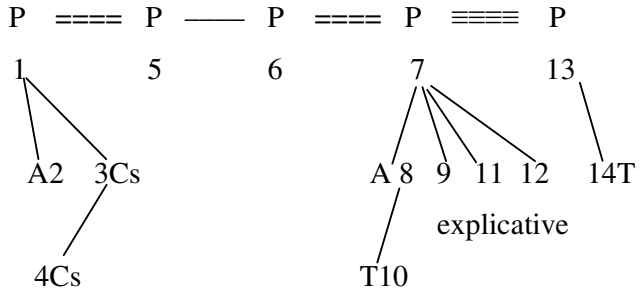
II 5 *poate de mult s-a stins în drum în depărtări albastre,*
6 *iar raza ei abia acum luci vederii noastre.*

III 7 *Icoana stelei încet pe cer se suie:*
8 *ce-a murit*
9 *era*
10 *pe cînd nu s-a zărit,*
11 *azi o vedem*
12 *şi nu e.*

Al doilea context

IV 13 *Tot astfel lumina stinsului amor ne urmăreşte încă,*
14 *cînd al nostru dor pieri în noapte-adîncă.*

Schema textului

Observaţii. Părţile fiecărei propoziţii – uşor de recunoscut – vor fi în atenţie specială, dar selectiv, atunci cînd se relaţionează între ele, în fraze, în contexte şi în text.

Notă 1. În schemă relaţiile intrafrastice (interpropoziţionale) sînt marcate printr-o linie, relaţiile interfrastice (intracontextuale) – prin două linii, iar relaţiile intratextuale (intercontextuale) – prin trei linii.

2. Propoziţiile au încadrările frastice marcate prin cifre romane (I, II, III, IV).

BDD-A2514 © 2008 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 17:13:47 UTC)

3. Cele patru fraze se repartizează în două *contexte sintactice*, recunoscute prin indici sintactico-lexicali proprii fiecărui context.

Primul context constă în cele trei fraze de început şi este recunoscut prin:

– coordonarea copulativă exprimată prin juxtapunerea între frazele a doua şi întîi, şi prin coordonarea adversativă, exprimată tot prin juxtapunere, între frazele a treia şi a doua;

– subiectele subînţelese, precum subiectul (steaua) din III 1, III 3, 4 şi 6;

– repetarea cuvîntului *steaua*, cu funcţii sintactice variate (vezi *infra* D) şi prin înlocuirea lui pronominală (*ei*, în II 2).

Acest context constituie partea cosmogonică şi expozitivă a textului şi nu conţine, intenţionat, nici un element uman, are caracterul constativ al unui adevăr ştiinţific exprimat prin limbaj ca al astronomiei.

Al doilea context este format din ultima frază şi este recunoscut prin următorii indici:

– substantivele *amor*, *dor*, *noapte*, cu funcţii sintactice variate (vezi *infra* D) şi verbul predicat *urmăreşte*;

– subiectele cu acelaşi referent;

– ambreiorii pronominali *ne* şi al *nostru*, complement şi, respectiv, atribut, care trimit la locutor şi la fosta lui dragoste.

Acest context constituie corespondentul „uman", complementar la primul context, a cărui ocurenţă o justifică. La aceste două contexte se adaugă al treilea (atipic) *La steaua…*, titlul poeziei (text) unificator sintactico-lexical, la care se raportează părţile de propoziţie, frazele şi contextele. Se poate adăuga şi al patrulea context, numele autorului textului. Ultimele două contexte, atipice, nu stau în atenţie expresă.

C. Cele două contexte sintactico-lexicale propriu-zise se relaţionează în textul unic, binar structural, prin:

– formele pronominale de persoana a 2-a plural *ne* şi *al nostru*, din al doilea context, şi *noastre*, din primul context;

– ambreiorii pronominali (adverbe) *tot* şi *astfel* din al doilea context;

– reluarea, cu sens figurat, a substantivului *lumina* 'amintirea', după ocurenţa lui cu sensul propriu în primul context ;

– reluarea prin adjectivul *stins* a verbului din care provine;

– sinonimia *s-a stins*, *a murit* (primul context) – *pieri* (al doilea context).

Elementul uman este doar sugerat în primul context, iar cel cosmic – numai menţionat în al doilea, complementaritatea fiecăruia încadrîndu-se în paralelism contextual. Indicii contextuali fac parte, aşadar, din două categorii, intratextuali (specifici fiecărui context) şi intercontextuali (comuni pentru două sau mai multe contexte sintactico-lexicale). Numărul lor redus a impus tratarea lor separată, făcîndu-se astfel economie de spaţiu şi evitîndu-se repetiţiile. *Ipostazierile* şi *convertirile*, frastice, contextuale şi textuale, procese care contribuie, de asemenea, substanţial, la realizarea *unităţii* comunicării, se relevă din indicaţiile morfosintactice de mai sus, precum şi din tabelul următor care le însumează, economic, pentru întregul text. Relaţionările indirecte (secundare) sînt intrafrastice, interfrastice şi intercontextuale (vezi *infra*).

Rolul structural şi semantic al propoziţiilor este accesibil oricărui iniţiat, însă îl consemnăm, totuşi, pentru a-l caracteriza global:

I 1 principală, determinată de I 2 şi de I 3

BDD-A2514 © 2008 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 17:13:47 UTC)

2 atributivă, subordonată la I 1, prin pronumele relative *care*
3 consecutivă, subordonată la I 1, relaţia sintactică fiind marcată de conjuncţia *că*
4 finală, subordonată la I 3, relaţia sintactică fiind marcată de conjuncţia *să* (prin juxtapunere, după o opinie recentă)
II 5 principală, coordonată adversativ, prin conjuncţia *iar*, cu II 6
II 6 principală, coordonată cu II 5
III 7 principală, determinată de III 8
8 atributrivă, subordonată propoziţiei anterioare, elementul de relaţie fiind pronumele relativ *ce*
9 explicativă, regentă fiind propoziţia III 7 (avînd subiectul subînţeles *steaua*, comun cu acela al propoziţiei cu care se relaţionează); raportul explicativ este indicat prin pauză (marcată prin două puncte şi prin ridicarea tonului vocii)
10 temporală în construcţia frastică de explicativă, subordonată propoziţiei anterioare, elementul de relaţie fiind locuţiunea conjuncţională *pe cînd*
11 explicativă, regentă fiind propoziţia III 7, relaţia sintactică fiind marcată prin juxtapunere, şi coordonată cu III 9
12 *explicativă*, regentă fiind propoziţia III 9, şi coordonată adversativ (prin conj. *şi*) cu III 11
IV 13 principală, determinată de propoziţia 14
14 temporală, subordonată propoziţiei anterioare prin adverbul pronominal relativ *cînd*.

Atrage atenţia, cu deosebire, structura frastică de explicativă, formată din trei „propoziţii principale" coordonate şi o temporală, structură care trimite, semantic, la cele trei fraze din primul context.

Încadrabilă în categoria „aspecte tehnice", semantica sintactico-lexicală generală a propoziţiilor, atît a acelor principale, cît şi a celor secundare, nu este, intenţionat, relevantă în mod deosebit pentru semnificaţia poeziei, această semnificaţie fiind 'caracterul perisabil şi implacabil al oricărui fenomen' –, fie corp cosmic, fie cel mai adînc sentiment omenesc, dragostea –, excepţia parţială constînd doar în persistenţa temporară a amintirii dragostei – „lumina stinsului amor" (în al doilea şi în ultimul context/frază). Expresia acestei semnificaţii se apropie, voit, de „gradul zero al scriiturii" şi contribuie substanţial la extrema economie a expresiei.

Predicatele propoziţiilor I 1, III 9 şi III 12 sînt predicate verbale, sensul lexical al verbului *fi* fiind 'există' peste tot.

În text există 14 subiecte gramaticale, 8 exprimate în ordinea propoziţiilor: *care* (steaua), *o cale*, *mii de ani*, *raza*, *icoana*, *ce* (*steaua*), *dor*, *lumina* – 9/exprimate –, şi 6 subînţelese (*steaua*); 14 predicate, toate verbale (uşor de recunoscut); 8 atribute, care se adaugă la cele două atributive (uşor de recunoscut), şi 21 de complemente, din care 4 circumstanţiale de loc, 5 circumstanţiale de mod, 8 circumstanţiale de timp, 1 complement indirect şi 3 complemente directe, toate adăugîndu-se la cele 2 consecutive, 2 temporale şi 3 explicative cumulate într-o structură frastică (vezi *supra*), de asemenea uşor de recunoscut, toate. Atît referenţii subiectelor gramaticale, cît şi cei ai complementului direct sînt, alternativ, inanimaţi şi animaţi, fapte care exprimă sensul general de unitate comportamentală, primii impunînd, însă, în mod absolut, celor secunzi, legile existenţei şi exprimînd, prin predicaţie, acţiuni

BDD-A2514 © 2008 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 17:13:47 UTC)

imuabile eterne (I 2, II 5, 6, III 7, 8, 9, 12, respectiv III 11, IV 14; III 11, respectiv I 4, IV 13), o alternanță prin care se realizează şi unitatea textuală); complementul indirect *luminii* are sensul sintactic de 'experimentat', de 'activ', iar *vederii* – sensul de 'beneficiar', primul referindu-se la Cosmos, iar al doilea la entitatea umană pasivă; atributele sînt, intenționat, comune, nerelevante din perspectivă subiectivă; domină, firesc, complementul circumstanțial de timp, urmat de cel de mod şi de cel de loc, relaționate frecvent (vezi *infra*), lipsind celorlalte tipuri semantice de complement (de cauză, de scop, concesiv, de relație etc.), fiindcă ocurența lor ar fi încărcat, inutil, expresia şi ar fi anulat sugestia.

Chiar impusă de rigori prozodice, topica, preponderent subiectivă, îşi reliefează virtuțile prin plasarea în prim plan a celor mai importante, sub raport semantic, unități sintactice, complementele *la steaua*, *poate*, *abia*, *acum*, *încet*, *azi*, sau atribute precum *stins*. La rîndul ei, topica obiectivă îşi impune calitatea ei funciară de a favoriza, prin loc avansat, părțile principale ale propoziției, subiectul – prin *raza* şi *icoana*, sau propozițiile principale, precum propoziția cu numerele 7 şi 13. Subiectele precizate sînt încorporate în economica sinecdocă, fapt care amplifică sugestia impusă receptorului textului, acelaşi efect avîndu-l şi sinonimele lexicale, aceleaşi lexeme.

Frecvența părților de vorbire, concepute tradițional (în ordinea din text, cu semantica „cuvintelor gramaticale") este următoarea: 12 substantive, din care 2 (*steaua* şi, sinecdotic, *lumina*, se repetă), cu 14 ocurențe; numărul verbelor este, aproximativ, acelaşi, 11, din care unul, *este*, se repetă de două ori, ocurența lor fiind deci de 14; sînt identificabile 12 forme pronominale, din care 7 sînt personale, numai unul, *ne*, înlocuind, de două ori, numele generice, comune, ale foştilor îndrăgostiți, altele 3 trimit la acelaşi substantiv, referentul dominator *steaua*; 2 sînt relative, pentru acelaşi referent, iar 3 sînt reflexive, nerelevante semantic lexical; numărul neobişnuit de mare al acestor ambreiori are efect dublu: economic şi psihic (încordarea atenției pentru identificarea referenților); adjectivele, în număr de 6, sînt, intenționat, cele aşteptate, fără relevanță subiectivă, iar adverbele, 13, neobişnuit de numeroase, sînt, în majoritate (7) de timp, urmate de cele de mod (6), toate cu excepția lui *poate*, care exprimă sensul de probabilitate – fiind, şi ele, cele aşteptate, deci tot nerelevante dintr-o perspectivă subiectivă, dar avînd aceleaşi roluri ca ale pronumelor; singurul numeral, *mii*, sugerează, prin forme de plural, acelaşi sens de 'probabilitate'; cele două articole, *o* nehotărît şi *al* genitival, nu au relevanță semantică specifică, dar primul avînd sensul de 'partitiv'; din 7 prepoziții, 4 au sensul de 'timp', iar 3 – de 'loc', neexistînd prepoziții cu alte sensuri; ocurența lor ar fi distras atenția de la esențial; există numai două conjuncții coordonatoare, ambele (*iar*, *şi*) pentru coordonarea adversativă, şi tot două conjuncții subordonatoare, *că*, cu sensul de 'consecuție' şi *să* cu sens de 'finalitate' (impusă), şi o locuțiune conjuncțională *pe cînd*, cu sensul temporal; interjecția – subiectivă prin excelență – lipseşte. Este favorizat *genul feminin* (16 ocurențe, din care 8 substantivale, din 20), născător de universuri şi de relații. Atît la substantive, cît şi la verbe, domină *singularul* (20 de ocurențe din 23), expresie a unicității fenomenului „fatalitate", pluralul, foarte puțin ocurent, fiind rezervat „foştilor îndrăgostiți"; există un singur superlativ absolut, *atît de lungă*, referitor la „calea foarte lungă" a luminii stelei, pînă la Pămînt,

BDD-A2514 © 2008 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 17:13:47 UTC)

dominanţa pozitivului fiind impusă de acelaşi sens de ‘unicitate’ a fenomenului descris, de necomparat cu nimic altceva; singura formă de plural de persoană, *ne* este pentru persoana 1, colectivă, avînd sensul ‘cuplul de foşti îndrăgostiţi’; domină, absolut (14 din 15 ocurenţe), *indicativul*, modul siguranţei; timpuri ale trecutului au 9 recurenţe, şi *prezentul etern*, 6 ocurenţe, viitorul lipsind, semnificaţia generală fiind ‘caracterul imuabil al fenomenului impus de relaţia univers cosmic – dragoste, cu ambii termeni perisabili’; de asemenea, domină *diateza activă* (dinamică), cea pasivă apărînd o singură dată şi cu expresie de reflexiv impersonal (*s-a zărit*), iar persoana şi numărul la verb – dependente de subiecte referitoare la inanimate – sînt cvasigenerale şi, astfel, dominante imperativ, singura formă de persoana 1, plural, *vedem*, ocupînd poziţia minimă, de dominată şi fără altă perspectivă.

Relevante pentru semantica textului sînt – cum se va vedea – şi relaţionările între unităţile sintactice, contexte, fraze, propoziţii şi părţi de propoziţii, precum şi nerelaţionările unora dintre ele.

Relaţionările unităţilor sintactice

Observaţii

1. Există două relaţionări interfrastice (intracontextuale), ambele în primul context, între fraza II şi fraza I şi între fraza a III-a şi fraza a II-a, relaţionări marcate prin juxtapunere, prin subiect gramatical comun şi prin ambreiori pronominali.

2. Pe fraze, numărul relaţionărilor intrafrastice, raportat la numărul nerelaţionărilor se prezintă astfel:

- în I, 3 relaţionări (2-1, 3-1, 4-3) şi tot trei nerelaţionări (3-2, 4-1, 4-2)
- în II, 1 relaţionare (singura posibilă)
- în III, 5 relaţionări (8-7, 9-7, 10-9, 11-9 şi 7, 12-11 şi 7) şi 9 nerelaţionări (10-7, 9-8, 10-8, 11-8, 12-8, 12-9, 12-10, 11-10, 12-10)
- în IV, 1 relaţionare (singura posibilă).

Din 22 de relaţionări intrafrastice tradiţionale posibile se realizează, selectiv, 10, deci 45,25%, procent neobişnuit (statistici anterioare, bazate numai pe fraze lungi dînd cifre şi procente de aproximativ trei ori mai mari), dar explicabil prin apariţia frazelor minimale II şi IV, formate, fiecare, din numai două propoziţii, relaţionate obligatoriu, în cazul frazelor mai lungi (III) numărul nerelaţionărilor fiind superior numărului relaţionărilor, iar în cazul frazelor scurte (I) cifrele în discuţie sînt egale. Relaţionările indirecte (prin părţi de propoziţie, din propoziţiile considerate, tradiţional, nerelaţionate) şi relaţionările secundare sînt cele ce urmează.

În I, 2-1: subiectul pronominal *care* („steaua”) – compl. circ. loc *la steaua*
3-1: –
4-1: –
3-2: –
4-2: –
4-3: compl. ind. *i luminii* – subiectul subînţeles (*lumină*);
în II-1 şi în II
5-1: sub. subînţeles (steaua) – compl. circ. loc *la steaua*
6-1: atributul pronominal *ei* – compl. circ. loc *la steaua*
5-2: sub. subînţeles (steaua) – sub. pronominal *care*
6-2: atributul pronominal *ei* – sub. pronominal *care*

BDD-A2514 © 2008 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 17:13:47 UTC)

5-3: –
6-3: –
5-4: –
6-4: atr. adj. pron. *noastre* – compl. dir., pron. *ne*;
în III-I, II şi în III
7-1: atributul substantivul *stelei* – compl. circ. loc *la steaua*
8-1: subiectul pronominal *ce* – compl. circ. loc *la steaua*
9-1: subiectul subînţeles (*steaua*) – compl. circ. loc *la steaua*
10-1: subiectul subînţeles (*steaua*) – compl. circ. loc. *la steaua*
11-1: compl. direct pronominal *o* – compl. circ. loc. *la steaua*
12-1: subiectul subînţeles (*steaua*) – compl. circ. loc. *la steaua*
7-2: atributul *stelei* – sub. pron. *care*
8-2: sub. *care* – sub. *ce*
9-2: sub. subînţeles (*steaua*) – sub. *care*
10-2: sub. subînţeles (*steaua*) – sub. *care*
11-2: compl. dir. *o* – sub. *Care*
12-2: sub. subînţeles (*steaua*) – sub. *care*
7-3: –
8-3: –
9-3: –
10-3: –
11-3: –
12-3: –

Relaţionările secundare sînt de acelaşi tip, dar din propoziţiile considerate, tradiţional, relaţionate (vezi *supra*) şi ele sînt următoarele, în textul întreg şi în cadrul fiecărui context (inexistenţa lor este marcată prin liniuţă orizontală).

7-4: –
8-4: –
9-4: –
10-4: –
11-4: sub. înclus (1 pl.) – compl. dir. pron. *ne*
12-4: –
6-5: atributul pronominal *ei* – sub. subînţeles (*steaua*)
7-5: atributul *stelei* – sub. subînţeles (*steaua*)
8-5: sub. pronominal *ce* – sub. subînţeles (*steaua*)
9-5: sub. subînţeles (*steaua*) – sub. subînţeles (*steaua*)
10-5: sub subînţeles (*steaua*) – sub. subînţeles (*steaua*)
11-5: compl. dir. *o* – sub. subînţeles (*steaua*)
12-5: sub. subînţeles (*steaua*) – sub. subînţeles (*steaua*)
7-6: atributul substantival *stelei* – atr. pron. *ei*
8-6: sub. pron. *ce* – atr. pron. *ei*
9-6: sub. subînţeles (*steaua*) – atr. pron. *ei*
10-6: sub. subînţeles (*steaua*) – atr. pron. *ei*
11-6: compl.dir. pron. *o* – atr. pron. *ei* şi sub. inclus (1 pl.) – atr. adj. pron. (*noastre*)
12-6: sub. sub. (*steaua*) – atr. pron. *ei*
în IV-I, I, II, III şi în IV
13-1: –
14-1: –

BDD-A2514 © 2008 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 17:13:47 UTC)

13-2: –
14-2: –
13-3: sub. *lumina* – compl. ind. *i-... luminii*
14-3: –
13-4: compl. dir. pron. *ne* compl. dir. pron. *ne*; subiectul *lumina* – subiectul subînțeles (*lumina*)
14-4: atributul adj. *al nostru* – compl. dir. *ne*
13-5: –
14-5: –
13-6: compl. dir. pron. *ne* – atr. adj. pron. *noastre*
14-6: atr. pron. *al nostru* – atr. adj. pron. *noastre*
13-7: –
14-7: –
13-8: –
14-8: –
13-9: –
14-9: –
13-10: –
14-10: –
13-11: –
14-11: atr. adj. pron. *al nostru* – sub. inclus (1 pl.)
13-12: –
14-12: –
14-13: – atr.adj. pron. *al nostru* – compl.dir. *ne*
8-7: subiectul pronominal *ce* – atributul substantival *stelei*
9-7: subiectul subînțeles (*steaua*) – atributul substantival *stelei*
10-7: subiectul subînțeles (*steaua*) – atributul substantival *stelei*
11-7: complementul direct pronominal *o* – atributul substantival *stelei*
12-7: subiectul subînțeles (*steaua*) – atributul substantival *stelei*
9-8: subiectul subînțeles (*steaua*) – subiectul pronominal *ce*
10-8: subiectul subînțeles (*steaua*) – subiectul pronominal *ce*
11-8: complementul direct pronominal *o* – subiectul pronominal *ce*
12-8: subiectul subînțeles (*steaua*) – subiectul pronominal *ce*
10-9: subiectul subînțeles (*steaua*) – subiectul subînțeles (*steaua*)
11-9: complementul direct pronominal *o* – atributul subînțeles (*steaua*)
12-9: subiectul (*steaua*) – subiectul subînțeles (*steaua*)
11-10: complementul direct pronominal *o* – subiectul subînțeles (*steaua*)
12-10: subiectul subînțeles (*steaua*) – subiectul subînțeles (*steaua*)
12-11: subiectul subînțeles (*steaua*) – complementul direct pronominal *o*

Notă. a) Relaționările secundare le susțin pe cele principale.

b) Relaționările indirecte şi cele secundare pot fi înregistrate şi altfel, cumulat.

Ipostazierile şi convertirile de funcții sintactice:

BDD-A2514 © 2008 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 17:13:47 UTC)

Referenţii	**Ipostazierile**	**Convertirile**
„steaua”, înlocuit sinecdotic, deci lexical-stilistic prin *lumină* şi *rază*, iar *lumină* prin *icoana*	1. subiect *care* (I2) – subiect subînţeles (II1)	1. compl. circ. loc *la steaua* (I1) > subiect *care* (I2)
	2. atribut *ei* (II2) – atribut *stelei* (III1)	2. subiect subînţeles (*steaua*) (II5) > atribut *ei* (II6)
	3. subiect *ce* (III9) – subiect subînţeles (III – subiect subînţeles)	3. atribut *stelei* (III7) > subiect *ce* (III9)
	4. subiect subînţeles (III9) – subiect subînţeles (III10)	4. atribut *stelei* (III7) > subiect subînţeles (III10)
	5. subiect subînţeles (III10) – subiect subînţeles (III12)	5. subiect subînţeles III10 > compl. dir. *o* (III11)
(„locutorul”)	–	6. subiect inclus în *vedem* (III) > compl. dir. *ne* (IV)
„cale”	–	–
„ani”	–	–
„drum”	–	7. compl. ind. *luminii* (I3) > subiect *lumina* (IV13)
„depărtare”	–	–
„vedere”	–	–
„cer”	–	–
„dor” ipostaziat lexical--stilistic (sinecdotic) prin *amor*	–	–
„noapte”	–	–

BDD-A2514 © 2008 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 17:13:47 UTC)

Observaţii

1. Subiectul, actant, inanimat *steaua* – înlocuit, sinecdotic, prin *raza*, *icoana* şi *lumina* – se relaţionează, cel mai frecvent (de 45 de ori din 52 de relaţionări), cu convertirile lui sintactice complement indirect, circumstanţial de loc şi atribut, fapt care exprimă poziţia lui dominantă; elipsa lui (de 5 ori) suplimentează sugestia dominanţei absolute. În numai şapte relaţionări este implicat referentul „locutorul". Fiindcă sînt exterioare *stelei* şi locutorului, *cale*, *ani*, *depărtare*, *cer*, *noapte* nu se relaţionează, nu se ipostaziază şi nu se convertesc.

2. Ocurenţa totală a referentului „steaua" este de 13, iar complementul direct *luminii* are – este nevoie să repetăm – sensul sintactic de 'experimentator' (nu acela de 'interesat de acţiune'), cel mai adecvat la realitatea semanticii textuale.

3. În contrast, referentul animat, exprimat direct exclusiv pronominal prin forme de 1 plural colectiv, este, el însuşi, o sigură dată subiect, desinenţial, complement direct de două ori, deci „obiect supus acţiunii, exterioare lui" sau atribut (de două ori), deci tot „obiect secundar, dependent de alt obiect"; apare numai exprimat indirect, sinecdoctic, prin subiect inclus în propoziţia cu predicatul *vedem*. Prin *vederii*, *lumina* (IV 13), *amor(ului)* este complement indirect, respectiv subiect şi atribut, sensurile propoziţiilor fiind însă de 'pasivitate, simplă înregistrare a unui fenomen, anihilare' (vezi adjectivul *stins*, determinant al altui determinant cu determinat sinecdotic, şi deci indirect referitor la un animat), *vederii* (*noastre*) are sensul sintactic de 'obiect gramatical (doar) interesat, ca beneficiar, de acţiunea verbului predicat cu care se relaţionează sinecdotic', iar cele două feluri de „lumini", activă – a stelei – şi, respectiv, pasivă – a amorului – minimalizează, unificator, totul, univers cosmic şi afecţiune. Distanţa maximă între ocurenţele acestei unităţi morfosintactice (în prima şi în ultima frază) îi conferă cel mai coeziv rol (gradul de coeziune a unităţilor proporţionate depinzînd, direct proporţional, cu distanţa textuală între ele).

4. Raportul 45-7 în relaţionări secundare este semnificativ pentru dominanţa covîrşitoare a inanimatului asupra animatului. Numărul nerelaţionărilor posibile, 38, este mai mic decît cel al relaţionărilor, unitatea textului fiind realizată şi astfel. În cele cinci ipostazieri este implicat numai numele *steaua* cu sinecdocile ei, ca subiect, complement circumstanţial de loc, atribut şi complement indirect – ceilalţi nouă referenţi părţi de propoziţie nefiind implicaţi –, fapt care conferă textului unitate absolută, din această perspectivă.

În şase din cele şapte convertiri este implicat, de asemenea, acelaşi referent, „steaua", şi numai o convertire se bazează pe referentul – nenominalizat, dar identificabil pronominal – „locutorul" (care se exprimă şi în numele, absent, al fostei lui iubite), un raport, 7-1, semnificativ pentru dominanţa celuilalt referent. Nu sînt identificabile convertiri bazate pe ceilalţi opt referenţi părţi de propoziţie. Aşadar, şi convertirile asigură textului o unitate sintactică remarcabilă, unică, poate, între textele de dimensiunea celui investigat. Numărul lor mic asigură economia expresiei. Remarcabila unitate sintactică şi economie a textului nu puteau fi observate înainte de descrierea lui structurală integrală, realizată aici. Sinecdoca (singura figură de stil din text, cu excepţia epitetului) sporeşte sugestia dominanţei indubitabile a inanimatului imperativ logic. Cele patru contexte (două

BDD-A2514 © 2008 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 17:13:47 UTC)

tipice[1] şi două atipice) sînt unificate în text prin ocurenţa directă, de trei ori, şi indirectă, prin forme pronominale, şi prin subînţelegere, de alte opt ori. Este cît se poate de clar că relaţionările intre unităţile sintactice impun ipostazierile şi convertirile, ca şi concluziile care urmează.

Observaţii finale

Este indubitabil că morfosintactic şi lexical, *La steaua...* exprimă ideile generale de unitate comportamentală cosmos-uman şi dominare absolută a inanimatului, reprezentat de elemente ale cosmosului, asupra animatului, reprezentat de cuplul uman redus la starea de component. Cosmosul dă ocazia unor reflecţii despre viaţa omului, însă viaţa umană nu are nici o implicaţie în cosmos. Fără implicarea semanticii morfosintactice şi lexicale, această concluzie poate fi numai intuită, nu şi demonstrată convingător. Este, poate, pentru prima dată – sigur, prima dată după tehnica utilizată de noi – cînd un text este analizat integral morfosintactic, după sute/mii de lucrări (publicate în ultimele cinci decenii) în domeniul teoriei textului. Este posibil să fie identificaţi şi alţi parametri de descriere gramaticală integrală a unui text, însă cei utilizaţi de noi nu pot lipsi.

***

Eliminarea din descriere a oricărui context, a oricărei fraze, propoziţii sau părţi de propoziţie –, adică reţinerea numai a unei părţi a lui, aşa cum procedează obişnuit gramatica tradiţională şi didactica ei – afectează, în grade diferite, distorsionează ori chiar anihilează perceperea mesajului real[2] şi global al textului şi-l reduce la simplu exerciţiu intelectual. Avem însă datoria să relevăm cît mai exact şi complet aportul gramaticii şi al oricărei unităţi lingvistice la înţelegerea mesajelor verbale şi al modalităţilor de realizare a lor, fapt posibil de realizat prin descrierea gramaticală structurală *integrală* a comunicărilor verbale. O astfel de descriere poate demonstra că *La steaua…* este o capodoperă şi sub raport sintactic, nu numai din perspectivă poetică.

Aplicarea noţiunilor şi tehnicii propuse de noi este esenţială; fără această operaţie descrierea este nestructurală şi – repetăm, mecanică şi fadă. Descrieri gramaticale structurale *integrale*, utilizînd tehnica propusă aici – sau alte tehnici – pot fi realizate pe orice text, indiferent de stil funcţional: poezie, poem, schiţă, nuvelă, roman, dramă, regulament, studiu ştiinţific, recenzie, articol publicistic etc. Numai ele dau seama de expresia – specifică prin selecţie şi prin relaţionări –, a unui text –, a ideii lui generale, realizată prin cumulare progresivă de contexte, fraze, propoziţii şi părţi de propoziţie.

[1] Vezi lucrările noastre *Coeziunea frastică*, în „Anuar de lingvistică şi istorie literară”, XLIV – XLVI, 2004-2006, p. 107-118 (tehnica descrisă aici a fost extinsă de la frază la context şi la text), *Realizarea unităţii comunicărilor verbale prin ipostazierea şi convertirea funcţiilor sintactice*, în „Philologos”, II, 2007, nr. 5-6 (3), p. 57-61 şi *Noţiunea de „context sintactic”,* în volumul colectiv *Realizări şi perspective ale lingvisticii româneşti actuale*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi, 2007, p. 177-182.

[2] Ne stăruie în minte experienţa noastră negativă bazată pe textul trunchiat al poeziei analizate acum, care prin eliminarea ultimului context, în manuale şcolare de altădată, devenea o poezie cosmogonică oarecare, fără complementaritatea umană funciară şi specifică lui, ideatic.

BDD-A2514 © 2008 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 17:13:47 UTC)